

საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობა კოვიდპანდემიის პირობებში და სამომავლო პერსპექტივა

რეზიუმე

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობა დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან (1991 წელი) დღემდე მნიშვნელოვნად უარესდება. ბოლო 30 წლის განმავლობაში ქვეყნის მოსახლეობა თითქმის 1.7 მილიონი ადამიანით შემცირდა. შექმნილი მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულა მსოფლიო პანდემიით გამოწვეულმა უარყოფითმა პროცესებმა. გაიზარდა დაავადებულ ადამიანთა რაოდენობა, გაიზარდა უმუშევრობა, შემცირდა ეკონომიკის ზრდის ტემპი, გაიზარდა გარდაცვლილთა რაოდენობა. შექმნილი მდგომარეობა ბუნდოვანს ხდის ქვეყნის სამომავლო პერსპექტივას.

იმისათვის, რომ სწრაფად შეიცვალოს არსებული მდგომარეობა და დაინყოს ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესება, აუცილებელია ცენტრალურმა მთავრობამ, მეცნიერებთან აკადემიასთან ერთად შეიმუშავოს შესაბამისი სტრატეგია. იმედია ამ მიმართულებით მთავრობის მიერ გადადგმული იქნება შესაბამისი ქმედითი ნაბიჯები.

ბორის ჭიჭინაძე

ეკონომიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორი

DEMOGRAPHIC SITUATION OF GEORGIA IN THE CONDITIONS OF CO-EPIDEMIC AND FUTURE PROSPECTS

Boris Tchitchinadze

Doctor in Economics, Lecturer at Akaki Tsereteli State University

RESUME

It should be noted that the demographic situation in Georgia has been deteriorating significantly since independence (1991). The country's population has shrunk by almost 1.7 million people in the last 30 years. The current situation is further complicated by the negative processes caused by the world pandemic. The number of sick people has increased, unemployment has increased, the rate of economic growth has decreased. The death toll has risen. The current situation makes the future perspective vague.

In order to quickly change the current situation and start improving the demographic situation, it is necessary for the government, together with the Academy of Sciences, to develop an appropriate strategy. Hopefully, appropriate effective steps will be taken in this direction.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლის თანახმად საქართველო არის სოციალური სახელმწიფო, რომელიც ზრუნავს საზოგადოებაში სოციალური სამართლიანობის, სოციალური თანასწორობისა და სოციალური სოლიდარობის პრინციპების განმტკიცებაზე. სახელმწიფო ზრუნავს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თანაბარ სოციალურ-ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ განვითარებაზე. სახელმწიფო ზრუნავს ადამიანის ჯანმრთელობასა და სოციალურ დაცვაზე, საარსებო მინიმუმითა და ღირსეული საცხოვრებელი უზრუნველყოფაზე, ოჯახის კეთილდღეობის დაცვაზე. სახელმწი-

ფო ხელს უწყობს მოქალაქეებს დასაქმებაში. საარსებო მინიმუმის უზრუნველყოფის პირობები განისაზღვრება კანონით. იმავე კონსტიტუციის მე-6 მუხლის თანახმად სახელმწიფო ზრუნავს თავისუფალი და ღია ეკონომიკის, თავისუფალი მენარმეობისა და კონკურენციის განვითარებაზე.

საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული (მისაღები) კანონები უნდა გამომდინარეობდეს საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად და უნდა პასუხობდეს თანამედროვე მოთხოვნებს. გამომდინარე იქედან, რომ ამ მიმართულებით დღეს მოქმედი კანონ-

მდებლობა არ პასუხობს კონსტიტუციის მოთხოვნებს, ამან გამოიწვია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაურესება.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე მნიშვნელოვნად გაუარესდა ქვეყნის საერთო დემოგრაფიული მდგომარეობა. მოსახლეობის ნაწილი საერთოდ გავიდა ქვეყნიდან, რათა მინიმალურად მაინც დაეკმაყოფილებინა მათი ოჯახების წინაშე არსებული სოციალური (სწავლა-განათლება, ჯანმრთელობა და სხვა სოციალური მიმართულება) მოთხოვნილებები. გამომდინარე იქედან, რომ ქვეყნიდან გასული მოსახლეობის 80 % წარმოადგენდა შრომისუნარიან მოქალაქეებს, ამან მნიშვნელოვნად გააუარესა ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა, რაც გამოიხატა რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის და მწარმოებითი სექტორის მოცულობის შემცირებაში. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მაკროეკონომიკური პარამეტრები (მთლიანი რეალური შიდა პროდუქტი, უმუშევრობის დონე, ინფლაცია, რეალური ხელფასი, ჯინის კოეფიციენტი და სხვა) გაუარესებულია დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე არსებულ პერიოდთან (1989-1990 წწ) შედარებით, ჯერ კიდევ არსებობს მინიმალური შანსი იმისა, რომ მთავრობის მიერ შემუშავებულ და პრაქტიკაში გატარებულ იქნას ისეთი დემოგრაფიული პოლიტიკა, რომელიც სწრაფად გააუმჯობესებს არსებულ მძიმე დემოგრაფიულ მდგომარეობას და დადებითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკის მდგრად განვითარებაზე (იხ. ცხრილი 1).

წარმოდგენილი მონაცემებიდან კარგად ჩანს, რომ 2020 წელს საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა დამოუკიდებლობის მოპოვების პერიოდთან (1991) შედარებით 1.7 მილიონი ადამიანით შემცირდა. მოსახლეობის ასეთი შემცირება პირდაპირპროპორციულად აისახა ქვეყანაში შექმნილ დამატებულ ღირებულებაზე და მშპ-ის მნიშვნელოვანი შემცირება გამოიწვია. საჭიროა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ პერსპექტივაში

არსებობს თეორიული შანსი იმისა, რომ საქართველოში გაუმჯობესდეს მაკროეკონომიკური პარამეტრები, იმ მნიშვნელოვან დანაკლისს რაც ქვეყანამ განიცადა 1991 წლიდან, მოქალაქეების ქვეყნიდან გასვლის გამო, ვერასოდეს ავინაზლაურებთ. მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებს, ის, რომ გაეროს და საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობის მკვლევარების ნაშრომებით ირკვევა, რომ თუ არ შეიცვალა ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობა, რაც ძირითადად ეკონომიკის გაუმჯობესებაზეა დამოკიდებული, მაშინ უახლოეს ოც წელიწადში ქვეყანაში მცხოვრები ქართველების რაოდენობა მნიშვნელოვნად შემცირდება, რაც ეროვნული ტრაგედიის ტოლფასი მოვლენა იქნება.

მას შემდეგ რაც გავრცელდა კოვიდირუსი, გაურესდა მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობა და გაიზარდა გარდაცვალების ფაქტებიც. საინტერესო სურათს ვლენულობთ თუ განვიხილავთ კოვიდის გავრცელებამდე და კოვიდის გავრცელების შემდეგ საქართველოში ადამიანების დაბადების და გარდაცვალების მონაცემებს (იხ. ცხრილი 2).

წარმოდგენილი მონაცემებით ირკვევა, რომ 2018 წელს მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა. შობადობამ 4614 ერთეულით გადააჭარბა აღნიშნულ პერიოდში დაფიქსირებულ მოკვდავობას. უმნიშვნელო ზრდა დაფიქსირდა ასევე 2019 წელს და მან 1638 ერთეული შეადგინა. 2020 წელს კი მდგომარეობა კარდინალურად შეიცვალა და მოსახლეობის მოკვდავობის მაჩვენებელმა 4017 ერთეულით გადააჭარბა შობადობის მაჩვენებელს. აღნიშნული მონაცემები ისეთი პატარა ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა მნიშვნელოვან ნეგატიურ მონაცემს წარმოადგენს და სასწრაფოდ რეაგირებას საჭიროებს ქვეყნის ცენტრალური, რეგიონული და მუნიციპალური ხელისუფლებების დონეზე, რათა შექმნილმა მდგომარეობამ მომავალ წლებში არ მიიღოს ტენდენციური ხასიათი. 2021 წლის განვლილი პერიოდის (იანვარ-ივლისი) სტატისტიკური მონაცე-

ცხრილი №1 საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებელი (1989-2020 წწ.)

№	წელი	მოსახლეობის რაოდენობა მლნ.კაცი	ზრდა/კლება წინა პერიოდთან მიმართებაში
1	1989	5.4	-----
2	1991	5.4	-----
3	1995	4.7	კლება
5	2000	4.4	კლება
6	2005	4.3	კლება
7	2010	4.4	ზრდა
8	2012	4.6	ზრდა
9	2017	3.7	კლება
10	2020	3.7	ზრდა/კლება არ ფიქსირდება

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ცხრილი №2. საქართველოს მოსახლეობის შობადობის და მოკვდავობის მაჩვენებელი (2018-2021 წწ)

№	წლები	დაბადება (ათასი კაცი)	გარდაცვალება (ათასი კაცი)	მოსახლეობის ზრდა + კლება -
1	2018	51138	46524	+4614
2	2019	48296	46658	+1638
3	2020	46520	50537	-4017
4	2021 წ (იანვარ-ივლისი)	25826	29811	-3985

წყარო: სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო

ცხრილი №3. საქართველოს მოქალაქეების გარდაცვალების მაჩვენებელი (2014-2021 წწ)

№	წლები	გარდაცვალება წლიური (ათასი კაცი)	გარდაცვალება სა- შუალო დღიური	დღიური გარდაცვალების ზრდა + დღიური გარდაცვალების კლება წინა პერიოდთან შედარებით -
1	2014	49087	134	---
2	2015	49121	135	+1
3	2016	50771	139	+4
4	2017	47822	131	-8
5	2018	46524	127	-4
6	2019	46658	128	+1
7	2020	50537	138	+10
8	2021 წ (იანვარ-ივლისი)	29811	140	+2

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს ინფორმაციაზე დაყრდნობით

მების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ 2020 წელს დაწყებული უარყოფითი ტენდენცია მიმდინარე წელსაც გრძელდება, აღნიშნულ პერიოდში მოქალაქეების გარდაცვალები მაჩვენებელი 3985 ერთეულით აჭარბებს შობადობის მაჩვენებელს. რაც უკვე კრიტიკული მაჩვენებელია და 2021 წლის გასულ 7 თვეში დაფიქსირებული მაჩვენებელი (3985 ადამიანი) თითქმის გაუტოლდა 2020 წლის წლიურ მაჩვენებელს (4017 ადამიანი) (იხ. ცხრილი 3).

წარმოდგენილი მონაცემებით ირკვევა, რომ 2014 წელს საქართველოში საშუალო დღიურმა გარდაცვალებამ შეადგინა 134 ადამიანი, 2015 წელს--135 (ზრდა 1 ადამიანი 2014 წელთან შედარებით), 2016 წელს--139 ადამიანი (ზრდა 4 ადამიანი 2015 წელთან მიმართებაში), 2017 წელს--131 ადამიანი (კლება 8 ადამიანი 2016 წელთან შედარებით), 2018 წელს 127 ადამიანი (კლება 4 ადამიანი 2017 წელთან მიმართებაში), 2019 წელს--128 ადამიანი (ზრდა 1 ადამიანი 2018 წელთან მიმართებაში), 2020 წელს--138 ადამიანი (ზრდა 10 ადამიანი 2019 წელთან მიმართებაში), 2021 წლის განვლილ იანვარ-ივლისის პერიოდში საშუალო დღიურმა გარდაცვალებამ შეადგინა 140 ადამიანი, რაც 2 ერთეულით გაზრდილია 2020

წელს დაფიქსირებულ საშუალო დღიურ მონაცემთან და 12 ერთეულით გაზრდილია 2019 წლის საშუალო დღიურ მონაცემთან მიმართებაში (იხ. ცხრილი 4).

2019-2020 წლების და 2021 წლის იანვარ-ივლისის დღიური გარდაცვალების სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ 2020 წლის ნოემბერში მნიშვნელოვნადაა შეცვლილი გარდაცვალების ყოველდღიური ტრენდი. კერძოდ: 2020 წლის ნოემბერში საშუალო დღიურმა გარდაცვალებამ შეადგინა 200 ადამიანი, ხოლო იმავე წლის დეკემბერში--211 ადამიანი. მოქალაქეთა დღიური გარდაცვალების კუთხით კლების ტენდენცია შეინიშნება 2021 წლის იანვრიდან. კერძოდ: იანვარში საშუალო დღიური გარდაცვალება--163 ადამიანი, თებერვალში და მარტში--137 ადამიანი, აპრილში 136 ადამიანი, მაისში--144, ივნისში--134 და ივლისში კი--131 ადამიანი. როგორც ირკვევა 2021 წლის იანვარ-ივლისში, 2019 წლის შესაბამის პერიოდთან (კოვიდამდე არსებული პერიოდი) მიმართებაში მნიშვნელოვანი ზრდაა მოქალაქეების გარდაცვალების კუთხით, ეს ზრდა განსაკუთრებით შესამჩნევია 2021 წლის მაის-ივლისის პერიოდში.

წარმოდგენილი მასალებიდან ირკვევა, რომ კო-

ცხრილი №4. საქართველოს მოქალაქეების გარდაცვალების დღიური მონაცემები კოვიდამდე და კოვიდპანდემიის პირობებში 2019-2021 წწ

თვე	საშუალო დღიური გარდაცვალება 2019 წ.	საშუალო დღიური გარდაცვალება 2020 წ.	საშუალო დღიური გარდაცვალება 2021 წ (იანვარ-ივლისი)	2021 წლის (გარდაცვალების ზრდა + გარდაცვალების შემცირება-) შედარება 2019 წლის შესაბამის პერიოდთან
იანვარი	160	150	163	+3
თებერვალი	137	148	137	0
მარტი	134	129	137	+3
აპრილი	135	117	136	+1
მაისი	130	129	144	+14
ივნისი	123	117	134	+11
ივლისი	111	119	131	+20
აგვისტო	111	108	მონაცემები ჯერ არ არის	
სექტემბერი	107	110	-----	
ოქტომბერი	116	132	-----	
ნოემბერი	132	200	-----	
დეკემბერი	133	211	-----	
საშუალო დღიური სულ:	128	138	140 (იანვარ-ივლისის საშუალო დღიური)	

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს ინფორმაციაზე დაყრდნობით

ვიდპანდემიამდე ძალიან მძიმე იყო საქართველოს მდგომარეობა. პანდემიამ კიდევ უფრო გაართულა და ბუნდოვანი გახადა სამომავლო პერსპექტივა. სწორედ ეს ბუნდოვანი პერსპექტივა ზრდის რისკებს ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუარესების მიმართულებით, რაც მთლიანობაში ნეგატიურად აისახება ქვეყნის მთლიან ეკონომიკაზე. შექმნილი მდგომარეობა გაზრდის უმუშევრობის და ინფლაციის დონეს, საგარეო ვალის მოცულობას, გამოიწვევს ქვეყნის მწარმოებითი სექტორის დაქვეითებას, ეროვნული ვალუტის გაუფასურებას და გაიზრდება იმპორტირებულ სურსათზე დამოკიდებულების ხარისხი სწორედ გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობა და შესაბამისი სტრატეგიული გეგმის არ-არსებობა იმის საფუძველი, რომ გაეროს მონაცემებით, 2050 წლისათვის საქართველოს მოსახლეობა თითქმის 30 %-ით შემცირდება, მაშინ როცა მეზობელი ქვეყნების მოსახლეობის თითქმის 35 %-იანი ზრდა არის პროგნოზირებული. მათ შორის აზერბაიჯანის მოსახლეობა 34 %-ით გაიზრდება, სომხეთის--7 %-ით, თურქეთის მოსახლეობა კი--30 %-ით. აქვე აღსანიშნავია ის, რომ აღნიშნული პროგნოზი გაკეთებული იქნა ჯერ კიდევ კოვიდპანდემიამდე (2020 წლამდე), მაშინ როცა კოვიდპანდემიის დროს მდგომარეობა კიდევ უფრო

გართულდა და მომავალიც ბუნდოვანი გახდა. შექმნილი მძიმე დემოგრაფიული მდგომარეობა მართლაც არაორდინალურია და შესაბამისი მისაღები ზომებიც არაორდინალური უნდა იყოს.

რეკომენდაციები და შესაბამისი წინადადებები

1. სასურველია COVID-19-ით გარდაცვალების სტატისტიკური მონაცემების გამოქვეყნებისას მიეთითოს რამდენ პროცენტს შეადგენს კოვიდით გარდაცვლილთა რაოდენობა, საქართველოში დღიურად გარდაცვლილ ადამიანებთან მიმართებაში. ამის მითითების შემდეგ მოქალაქეებს სრული წარმოდგენა შეექმნებათ კოვიდით გარდაცვლილ პირთა რიცხოვნობის შესახებ;
2. არსებული გლობალიზმის პირობებში გავრცელებული მსოფლიო პანდემია უდიდეს საფრთხეს უქმნის განვითარებადი ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს დემოგრაფიულ მდგომარეობას. თუ მთავრობამ საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად სწრაფად არ მიიღო კოვიდპანდემიის შედეგად შექმნილი დემოგრაფიული მდგომარეობის გამოსწორების ეროვნული დოქტრინა, მაშინ უახლოეს წლებში მდგომარეობა ამ მიმართულებით კიდევ უფრო გართულდება;

3. გამომდინარე იქედან, რომ ჯერ კიდევ გაურკვეველია როდის დასრულდება მსოფლიო პანდემია (პანდემიის დასრულების პერიოდათ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ სახელდება 2024 წელი), ამიტომ შეუძლებელია იმის განსაზღვრა, თუ რა მოცულობის იქნება პანდემიის შედეგად მიყენებული ეკონომიკური ზიანის ოდენობა. მოსალოდნელია, ასევე რომ პანდემიამ იცვალოს სახე და ის უფრო დამანგრეველი ფორმით მოევიწიოს მსოფლიოს. ამიტომ ქვეყნის ყველა რესურსი (ბუნებრივი, ფინანსური, ინტელექტუალური, მეცნიერული) გამოყენებულ უნდა იქნეს მოქალაქეების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების მიმართულებით;

4. ქართველი მეცნიერ-მკვლევარების უშუალო მონაწილეობით უნდა მოხდეს არსებული დემოგრაფიული პოლიტიკის მნიშვნელოვანი კორექტირება, რათა გატარდეს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც უახლოეს პერსპექტივაში მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ქვეყნის დემოგრაფიულ მდგომარეობას;

5. კოვიდპანდემია დღის წესრიგში აყენებს მსოფლიოს მოსახლეობის ქცევის წესების შეცვლის გარდაუვალ აუცილებლობას, უკვე იკვეთება, რომ მსოფლიო ისეთი ველარ იქნება, როგორც კოვიდპანდემიამდე იყო, ამიტომ საჭიროა მთავრობის, ბიზნეს-სექტორის და საზოგადოების მტკიცე ერთიანობა, რათა ქვეყნის ადათ-წესების და ტრადიციების შენარჩუნების მიზნით შემუშავებულ იქნას ისეთი ერთობლივი გეგმა-პროექტები, რომელთა ცხოვრებაში გატარება სწრაფად გააუმჯობესებს ქვეყნის დემოგრაფიულ მდგომარეობას, ასევე უზრუნველყოფს პანდემიით დაზარალებული ეკონომიკის სექტორების სწრაფ რეაბილიტაციას;

6. „საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის შესახებ“ საქართველოს კანონით მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია წარმოადგენს მთავრობის

მეცნიერულ მრჩეველს, გამომდინარე აქედან მეცნიერებათა აკადემია ვალდებულია სისტემატურად წარუდგინოს მთავრობას შესაბამისი რეკომენდაციები და ეს ხედვა-რეკომენდაციები საჯარო გახდეს მოქალაქეებისთვის;

7. მთავრობამ, მუნიციპალიტეტებთან ერთად დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით უნდა შეიმუშავონ შესაბამისი სტრატეგიები ეკონომიკის სხვადასხვა დარგების განვითარების მიმართულებით. ამ მიზნით სწრაფად უნდა შეიცვალოს დღეს მოქმედი ინფლაციის და საარსებო მინიმუმის გამოთვლის მეთოდოლოგიაც;

8. მთავრობამ სასწრაფოდ უნდა მიიღოს კანონი „სასურსათო უსაფრთხოების შესახებ“, რომლის მიღებაც მნიშვნელოვნად უზრუნველყოფს არსებული დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესებას;

9. მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები უნდა განხორციელდეს ბაზარზე ჯანსაღი კონკურენციის დამკვიდრების მიმართულებით, რათა სწრაფად შეიცვალოს დღეს არსებული მონოპოლიური გარემო და ბაზრის მოთამაშეებს შორის დამკვიდრდეს ჯანსაღი კონკურენცია;

10. გამომდინარე იქედან, რომ ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესება პირდაპირ არის დაკავშირებული ქვეყნის ეკონომიკის ზრდაზე, ამიტომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, მთავრობის მიერ გატარებულ იქნას ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის აღორძინებაზე ორიენტირებული პოლიტიკა;

11. დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, არსებული უფლებამოსილებების ფარგლებში სწრაფად უნდა გადაიდგას ნაბიჯები ცენტრალურ, რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეებზე, რათა შესაბამისი პროექტების შედგენისა და პრაქტიკაში რეალიზების მიზნით განხორციელდეს შესაბამისი აქტივობები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. www.geostat.ge - სტატისტიკის ეროვნული სამსახური;
2. www.parliament.ge - საქართველოს პარლამენტის ვებგვერდი;
3. www.moh.gov.ge - საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ვებგვერდი;
4. www.gov.ge - საქართველოს მთავრობის ვებგვერდი.